# امتیاز فرمایش شیخ طوسی در ذیل آیه « لوجدوا فیه اختلافا کثیرا»

شاگرد۲: ظاهراً سؤالی که دارید متوقف بر مراجعه نیست. بر فرض اینکه بگویید در تبیان ایشان چنین فضایی را داشتند و قبل از قرن یازده هم فضایی بوده که سبع و عشر هم متواتر بوده‌اند، خب بالأخره این دو فضا باید با هم تنافی حس می‌کردند. سؤال این است که اگر فضایی که صاحب حدائق طرح می‌کنند در تبیان بوده، خب یک پشتوانه عدم تواتر دارد، لذا این پشتوانه چطور با تواتر سبع و عشر جمع می‌شود؟ خود این دو فضا متعارض هستند.

استاد: بله، قبل از اینکه من به قرینه متصله اینجا نگاه کنم، مدتی است که همینطور قرائن منفصله را از این طرف و آن طرف جمع‌آوری می‌کنم. ببینید ما الآن به دلالت مرحوم محدث نوری در فصل الخطاب برخورد کردیم -خدا رحمتشان کند- ایشان با صاحب مجمع درگیری شدند. از حرف ایشان ما تبیان را پیدا کردیم؛ ذیل آیه شریفه «وَلَوْ كانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلافاً كَثِيراً [1]». در آن جا دیدیم شیخ در تبیان می‌گویند که اختلاف سه جور است؛ اختلاف تناقض، اختلاف تفاوت، اختلاف تلاوت. خب من این سؤال را مطرح کردم و الحمد لله به لطف آقایان پیدا شد. این تقسیم سه گانه در ذیل آیه قبل از شیخ و بعد از شیخ کسی نیاورده است. این تنها در مجمع و در تبیان است. قبل از آن در کتاب احکام القرآن جصاص پیدا شد. مرحوم شیخ از احکام القرآن به‌عنوان جصاص یاد نمی‌کنند. در تبیان می‌گویند: «ابوبکر الرازی فی احکام القرآن». البته در اینجا نمی‌گویند، در جاهای دیگری می‌گویند. در جای دیگر اسم آن را می‌آورند.

لذا می‌گویم مرحوم شیخ تفسیر او را دیده‌اند ودر تبیان هم از او نام برده‌اند، اینجا هم حرف او را دیده‌اند و حرف او را ذیل آیه پسندیده‌اند. این جور نیست که بزرگ شیعه حرف یک سنی را بیاورد. نکته مهم این است: گفتیم «نکته چون لب پوداد است تیز»؛ جصاصی که در احکام القرآن این سه اختلاف را آورده تنها آنها را می‌گوید و رد می‌شود. مرحوم شیخ به عبارتی که در تبیان می‌آورند تصریحی را اضافه کرده‌اند که هیچ کسی نمی‌تواند مقابل آن بایستد. این دیگر برای جصاص نیست، برای شیخ الطائفه و بزرگ شیعه است. فرموده‌اند:

> و الاختلاف علي ثلاثة اضرب: اختلاف تناقض، و اختلاف تفاوت، و اختلاف تلاوة. و ليس في القرآن اختلاف تناقض، و لا اختلاف تفاوت، لأن اختلاف التفاوت هو في الحسن و القبح، و الخطأ و الصواب، و نحو ذلک مما تدعوا إليه الحكمة أو يصرف عنه. و أما اختلاف التلاوة، فهو ما تلاءم في الحسن، فكله صواب، و كله حق. و هو اختلاف وجوه القراءات و اختلاف مقادير الآيات و السور و اختلاف الأحكام في الناسخ و المنسوخ**[2]**

«**و أما اختلاف التلاوة، فهو ما تلاءم في الحسن، فكله صواب، و كله حق**»؛این در تفسیر جصاص نیست. چقدر جالب است! یعنی چیزی را که جصاص نگفته مرحوم شیخ در تبیان تصریح میکند. ولو این تقسیمبندی را از جصاص گرفته باشد اما به قلم او آمده «کله حق و کله صواب».

این هم یک سؤال است که ببینیم کسی بهغیرازمرحوم شیخ در این تقسیم سه گانه «کله حق و کله صواب» را گفته ای نگفته؟ یعنی این چیزی است که خود مرحوم شیخ به حرف او اضافه کردهاند. ذهنیت ایشان چه بوده؟ «انما الاختلاف یجیء من قبل الرواة، ان القرآن حرف واحد»، یعنی چه که میگویید «کلها صواب»؟! اینها قرائن منفصله است در اینکه ذهنیت مرحوم شیخ چه بوده. تا این بخواهد این ذهنیت مرحوم شیخ واضح شود و نسبت به آن به اطمینان برسیم، مقدماتی نیاز دارد. مرحوم طبرسی هم همانطور است.

---

[1]النساء ۸۲

[2]التبیان ج۳ ص۲۷۱

---

بازبینی #2
ایجاد شده 16 آوریل 2024 13:09:09 توسط ... .
به روزرسانی شده 23 مه 2024 12:28:37 توسط ... .